

LUNDS
UNIVERSITET

Rättfärdigandet av civilt olydiga handlingar

En studie av Antifascistisk Aktions och
Revolutionära Frontens arbete i Sverige

Alicia López Åkerblom
Kandidatuppsats i Mänskliga Rättigheter
Lunds universitet, HT – 2012

Handledare: Andreas Tullberg

Abstract

By studying various theories about civil disobedience, five requirements have been developed for civil disobedience to be considered legitimate. The purpose with this paper is to see if the two networks Anti-Fascist Action (AFA) and the Revolutionary Front (RF) lives up to these criteria and therefore are legitimate in their actions. The study is done with ideology analysis of AFA:s and RF:s own websites and material, to better understand their ideology and point of view. Choosing AFA and RF was based on the fact that they are among the largest autonomous networks in Sweden and they fight against racism, fascism and other forms of oppression. The networks manage to live up to the majority of the criteria being presented in the study, which would mean that the theories used in this paper would justify the networks' civil disobedience. The study also concluded that there are two subjects that also could be considered as two additional criteria, but because of the scholars disagreement in these areas they are in this paper seen as only possible criteria. These two criteria include the idea of violence and the thought that civil disobedience only can be justified in a fundamentally unfair and undemocratic state. This raises interesting questions and thoughts about civil disobedience in the West and provides an insight into how some might think that civil disobedience actions are important and even necessary to improve a society - even a democratic one.

Key words: Anti-Fascist Action, AFA, Revolutionary Front, civil disobedience, antiracism, anti-fascism, anti-Nazism, radicalism, violence, political activists

Innehållsförteckning

1 Inledning	4
1.1 Syfte och frågeställning	5
1.2 Material	5
1.3 Avgränsningar och källkritik	6
1.4 Teori	6
1.5 Metod	7
2 Civil olydnad	7
3 Antirasism, antinazism och antifascism	10
4 Autonoma grupper och politiska extremister	13
5 Antifascistisk Aktion	14
5.1 Antifascistisk Aktions syn på fascism, rasism och nazism	16
6 Revolutionära Fronten	17
7 Analys	19
7.1 Syfte att skapa debatt	19
7.2 Medvetenhet	20
7.3 Öppenhet	21
7.4 Inkludering	22
7.5 Realistiskt	23
7.6 Möjliga kriterier	24
7.6.1 Våld	24
7.6.2 Demokrati	25
8 Slutsats	26
9 Diskussion	27
10 Referenser	29

1 Inledning

Mahatma Gandhis kamp mot fattigdom, diskriminering och utländsk dominans över Indien skedde med hjälp av civilt olydiga handlingar, varav saltkampanjen kanske är en av de mest kända och framgångsrika där Gandhi medvetet och öppet bröt mot saltlagen.¹ Martin Luther Kings kamp mot rassegregering och rasdiskriminering bestod också av civil olydnad. Han fick Nobels Fredspris 1964.² Medborgarrättskämpen Rosa Parks är ett annat exempel när hon 1955 i USA vägrade ge sin bussplats till en vit man och bröt därmed medvetet mot lagen och även hon har hyllats med priser och utmärkelser.³ Dessa tre personer är kända och hyllade individer runt om i världen och ses ofta som hjältar och förebilder. Genom att engagera sig och skapa civilsamhälleliga rörelser har de lyckats väcka debatt och utmana makthavare. De har visat på civilsamhällets förmåga och kraft att kunna påverka makthavare och samhällsförhållanden samt inspirerat många andra att göra detsamma.

Än idag ses dessa individer av många som modiga personer och som människor att se upp till, trots att de brutit mot lagen. Ofta ses dessa handlingar av civil olydnad som något positivt för de mänskliga rättigheterna och som något nödvändigt för att utveckla och förbättra orättvisa samhällen. Hur hade USA sett ut om det inte vore för personer som King och Parks? Hade staten rannsakat sig själv och förbättrat situationen för befolkningen eller hade det krävts en rörelse på gräsrotsnivå? Det är såklart omöjligt att svara på.

Många menar att deras civilt olydiga handlingar går att rättfärdiga då de var av så stor vikt i medborgarrättsrörelsen. Kan man på samma sätt rättfärdiga handlingar av civil olydnad i välfungerande stater idag, som till exempel i Sverige? Det finns rörelser som kämpar för något som många anser vara en god sak, fast med en aning okonventionella metoder. Antifascistisk Aktion och Revolutionära Fronten är två nätverk i Sverige som båda kämpar emot fascism, rasism, nazism och andra former av förtryck genom bland annat civilt olydiga handlingar. Till skillnad från Kings och Gandhis fredliga civila olydnad rättfärdigar dock dessa rörelser våldsanvändning.

I tider då högerextremismen växer sig allt starkare och får mer och mer politiskt utrymme och där en del nätverk och organisationer anser att politikerna inte gör tillräckligt för att bekämpa fascism och rasism tar de själva tag i problemet. De bryter mot lagen och väcker debatt för att försöka förbättra samhället och världen. Samtidigt menar många att det i en välfungerande

¹ Haellquist, Karl-Reinhold. Mohandas Karamchand Gandhi. *Nationalencyklopedin*. http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/lang/mohandas-karamchand-gandhi?i_h_word=gandhi (Hämtad 2012-12-19)

² Sandin, Bengt. Martin Luther King. *Nationalencyklopedin*. <http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/lang/martin-luther-king> (Hämtad 2012-12-19)

³ Rosa Parks. *Nationalencyklopedin*. <http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/lang/rosa-parks> (Hämtad 2012-12-19)

demokratisk stat som Sverige inte är nödvändigt att förstöra bilar och krossa fönsterrutor för att skapa förändring. Den romantiserade synen av civil olydnad som finns passar tveklöst in under Kings och Gandhis tid och situation, men anses civil olydnad vara lika acceptabelt, rättfärdigat och legitimt i dagens Sverige?

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med den här uppsatsen är att studera olika teorier kring civil olydnad för att kunna urskilja kriterier för att sådana handlingar ska kunna rättfärdigas. Dessa kriterier ska sedan appliceras på Sverige med fokus på två olika nätverk; Antifascistisk Aktion samt Revolutionära Fronten. Meningen är att undersöka ifall teorier kring civil olydnad även passar in på välfungerande demokratiska västerländska stater och om det i Sverige går att legitimera lagbrott för ett högre syfte. Frågeställningen lyder därmed:

- Lever Antifascistisk Aktions och Revolutionära Frontens civilt olydiga handlingar upp till de krav som teorier om civil olydnad ställer för att de ska anses rättfärdiga?

1.2 Material

För att få en djupare förståelse för civil olydnad, våldsanvändning och autonoma rörelser har materialet bestått av litteratur och vetenskapliga artiklar som berört de ämnena. Jag har använt mig av teoretiska texter skrivna på olika ställen runt om i världen för att få flera perspektiv på området. Antifascistisk Aktions och Revolutionära Frontens egna material har också varit av stor vikt för att kunna studera deras ideologi och syn på världen. Jag har även använt mig av litteratur om de olika nätverken för att få ett annat perspektiv på deras arbete och arbetssätt. Då har främst Anna-Lena Lodenius verk använts då hon har mer än femton års kunskap om den extrema vänstern samt att hon dessutom har studerat Antifascistisk Aktion. Till uppsatsen har jag även tagit del av en av Statens offentliga utredningar ("*Olydiga medborgare?*") samt en rapport från Säkerhetspolisen ("*Våldsam politisk extremism*") för att få den statliga synen på några av de begrepp som varit utgångspunkt för uppsatsen.

1.3 Avgränsningar och källkritik

Valet av Antifascistisk Aktion och Revolutionära Fronten baseras på att de är bland de största och mest kända radikala nätverken i Sverige. Det krävdes att det var stora och relativt strukturerade nätverk för att kunna studera dem. Urvalet är heller inte så stort när man letar efter nätverk och organisationer som öppet förklarar att de rättfärdigar handlingar av civil olydnad. Trots att de är relativt stora och öppna nätverk har det varit svårt att hitta mycket information om dem, detta till stor del för att deras hemsidor tidvis ligger nere på grund av att de har hackats av grupper och individer som arbetar emot dem. Det har heller inte varit möjligt att få någon kontakt med dem via mail då även deras servrar verkar ligga nere. Därför är en del av materialet från nätverken, främst det från Antifascistisk Aktion, inte helt nytt utan från några år tillbaka. Det har tagits i åtanke och uppmärksamrats vid läsning av deras texter.

1.4 Teori

Uppsatsen kommer att utgå ifrån olika teorier om civil olydnad för att presentera olika förhållningssätt till begreppet samt olika teorier kring rättfärdigandet av civilt olydiga handlingar. Jag kommer främst att använda mig av filosoferna Peter Hare och Edward Maddens teorier samt av William Smiths och Amin George Forjiss teorier kring vad civil olydnad innebär och deras olika argument för och emot sådana handlingar. Teorierna kommer att redogöras mer djupgående och utifrån dem kommer sedan olika kriterier för rättfärdigande av civilt olydiga handlingar att presenteras. De kriterierna kommer att vara fokus i analysen då de kommer att jämföras med Antifascistisk Aktions och Revolutionära Frontens arbete.

Som teorikritik kan nämnas att ingen av teoretikerna skiljer handling och motiv åt. De ser civilt olydiga handlingar sammankopplade med anledningen bakom dem, vilket gör att det ena legitimerar det andra och vice versa. Det innebär alltså att om man accepterar någons civilt olydiga handling skulle man samtidigt indirekt erkänna aktörens motiv bakom handlingen. I uppsatsen kommer det därför handling och motiv inte skiljas åt, vilket kan påverka resultatet.

Till uppsatsen har jag även använt mig av Alastair Bonnetts teorier om antirasism och antinazism för att förstå ursprunget och strukturen i antirasistiska och antinazistiska rörelser. Mycket fokus har lagts på hans teorier om olika varianter av radikal antirasism och hur de ser ut i syfte att få en djupare förståelse för Antifascistisk Aktions och Revolutionär Fronts ideologi och arbetssätt.

1.5 Metod

För att kunna förstå de olika nätverkens ideologier och arbetssätt kommer jag i uppsatsen att tillämpa textanalys, och mer specifikt ideologianalys. Enligt Göran Bergström och Kristina Boréus i ”Textens mening och makt” finns det ingen allmän indelning av idé- och ideologianalys, men man kan dela in idéanalyserna i tre olika grupper beroende på deras syfte: ett beskrivande, ett förklarande och ett som innebär ställningstagande.⁴ I uppsatsen kommer främst det beskrivande syftet att användas för att presentera nätverkens olika ideologier och åsikter samt bakgrunden till dessa, för att sedan kunna ställa dem mot de kriterier för civil olydnad som tagits fram i uppsatsen. Då det inte finns någon mall för att utföra en ideologianalys blir analysen beroende av teorivalet samt materialvalet.

2 Civil olydnad

Nationalencyklopedin definierar ”civil” som något liknande ”medborgerlig”. Både civilsamhället samt civil olydnad inkluderas i definitionen och beskrivs på följande vis: ”Det civila samhället handlar om hur människor lever tillsammans och tar hand om och hjälper varandra utan inblandning av myndigheter. Civil olydnad är att öppet bryta mot lagar som man tycker är oriktiga och orättvisa.”⁵ Filosofen John Rawls beskrev civil olydnad som: ‘a public, non-violent, conscientious yet political act contrary to law usually done with the aim of bringing about a change in law or policies of government’.⁶ Men Amin George Forji (forskare i internationell lag vid Helsingfors universitet) menar att idén om civil olydnad inte alltid är så lätt och kan vara problematisk då den ställer två stora filosofiska teorier mot varandra. Dels tanken om att det är varje individs skyldighet att följa lagen tills denna ändras på ett demokratiskt och korrekt sätt. Dels tanken om att individer bara har skyldighet att följa rättvisa lagar.⁷ Redan här möter man problematiken som finns i filosofin bakom och teorier kring civil olydnad. Det är ett väldigt diskuterat ämne som följande stycke försöker reda ut.

Civil olydnad innebär enligt Peter Hare (Professor emeritus i filosofi vid University of Buffalo) och Edward Madden (filosof vid University of Buffalo) att individer eller grupper offentligt trotsar lagar eller policys som de anser vara orättvisa. De trycker på vikten av att den som

⁴ Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.), *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, 2., [omarb.] uppl., Studentlitteratur, Lund, 2005, s 155

⁵ Civil. *Nationalencyklopedin*. <http://www.ne.se/lang/civil/145429> (Hämtad 2012-12-05)

⁶ Smith, William. Civil Disobedience and the Public Sphere. *The Journal of Political Philosophy*, Volume 19, Number 2, 2011, s. 145

⁷ George Forji, Amin. Just Laws versus Unjust Laws: Asserting the Morality of Civil Disobedience. *Journal of Politics and Law*, Volume 3, Number 2; September 2010, s. 159

begår civilt olydiga handlingar ska vara väl medveten om att hen begår ett brott och därmed även riskerar att få ett straff. De som accepterar straffen har ofta som mål att väcka tankar hos befolkningen och politikerna, medan de som försöker slippa straffen mer är ute efter att pressa befolkningen och politikerna på en verklig förändring.⁸ Även Forji menar att det krävs att individen som begår en civilt olydig handling ska vara väl medveten om vad hen gör och i vilket syfte för att kunna kalla handlingen för civil olydnad. Människor som bryter mot lagen utan viljan att skapa förändring utför inte civilt olydiga handlingar.⁹ Han menar också att civilt olydiga handlingar medvetet sker öppet och välkomnar därmed andra att ansluta sig till deras protest och kamp.¹⁰

Liberala argument för civil olydnad är enligt William Smith (Government and Public Administration, Chinese University of Hong Kong) att det kan fungera som ett verktyg för att öppet motsätta sig kränkningar av de grundläggande mänskliga rättigheterna. På så vis ser man också civil olydnad som en slags ”guardian of justice”.¹¹ Civil olydnad kan även ses som en demokratisk handling då man får igång en diskussion och debatt kring en viss fråga eller ett visst ämne vilket resulterar i att folket (demokratiskt) på nytt engagerar sig i debatten och tar ställning.¹² Tanken om att majoriteten i en demokrati alltid har rätt, menar Forji, är dock farlig och utmanas av civilt olydiga handlingar där man ofta lyfter minoriteters röster och åsikter samt utmanar makthavare. Det har i historien visat sig vara viktigt under olika epoker av förtryck där majoriteten utsatt minoriteten för inhuman behandling (exempelvis Nazityskland, apartheid, medborgarrättsrörelsen i USA).¹³

Hare och Madden menar att civil olydnad i vissa fall till och med kan vara nödvändigt, speciellt i de situationer då individer med hög auktoritet missbrukar sin makt för att bryta mot lagen och diskriminera minoriteter. Kritiker menar dock att civil olydnad inte är relevant i välfungerande och välutvecklade samhällen där medborgare garanteras skydd och gottgörelse, samt där man anses ha välfungerande system för att förändra och motverka orättvisa lagar och situationer utan att behöva bryta mot lagen.¹⁴ I Statens Offentliga Utredning ”Olydiga medborgare?” från 1999 ger de en kort beskrivning av begreppet civil olydnad. Där poängterar man de olika uppfattningar som finns gällande civil olydnad i en rättvis regim kontra i en orättvis och odemokratisk regim. Det är enligt vissa (bland annat dåvarande justitieminister Laila Freivalds) bara acceptabelt med civil olydnad i odemokratiska regimer och skulle därför inte vara acceptabelt i Sverige. Andra menar att civil olydnad visst kan vara rättfärdigat i en demokratisk stat om man inte ifrågasätter lagstyret utan

⁸ Parker A., Kelly. Takin’ It to the Streets: Hare and Madden on Civil Disobedience. *Transactions Of The Charles S. Peirce Society*, Volume 46, Number 1, 2010, s. 37

⁹ Forji, *Just Laws versus Unjust Laws: Asserting the Morality of Civil Disobedience*, s. 137

¹⁰ Ibid, s. 157

¹¹ Smith, *Civil Disobedience and the Public Sphere*, s. 146

¹² Ibid, s. 147

¹³ Forji, *Just Laws versus Unjust Laws: Asserting the Morality of Civil Disobedience*, s. 160

¹⁴ Parker, *Takin’ It to the Streets: Hare and Madden on Civil Disobedience*, s. 38

endast en orättvis lag.¹⁵ Men David Miller (professor i politisk teori vid University of Oxford) tycker att civil olydnad är tillåtet dels när en lag är orättvis och dels när staten tar beslut utan att lyssna på minoritetens åsikter. I situationer när man inte på ett lagligt sätt kan göra sin röst hörd så menar Miller att det vid sådana extrema tillfällen är rättfärdigat att bryta mot lagen.¹⁶ Det finns individer som genom tidens gång brutit mot lagen för att förändra samhället och gå emot förtryckande makthavare. Som exempel kan, förutom förut nämnda personer, ges Raul Wallenberg och Oscar Schindler. De flesta människor idag, förutom främlingsfientliga personer, menar Lodenius står bakom deras beslut att bryta mot lagen och ser de här personerna snarare som hjältar än lagförbrytare. Beroende på syftet bakom att bryta mot lagen är människor alltså mer villiga att rättfärdiga handlingen.¹⁷

I en av statens offentliga utredningar har de fokus på personer som gömmer flyktingar samt djurrättsaktivister som begår civil olydnad. Där menar de att dessa rörelser och individer kan bidra till att stärka demokratin och välfärdsstaten – även om de öppet kritiserar makthavare och deras beslut.¹⁸ Utredningen ställer sig alltså positiv till viss civil olydnad.

Smith formulerar en ny teori som rättfärdigar civil olydnad, där ett av kraven är att civil olydnad alltid måste ske i syfte att skapa en debatt som identifierar och belyser akuta problem i det demokratiska samhället. Ett annat av hans krav är att civil olydnad inte får lov att förespråka lagar och policys som resulterar i uteslutande av vissa människor. Smith menar att en viktig del av civilsamhället är att det finns en norm om inkludering, därför är det också viktigt att upprätthålla den normen vid påverkansarbete och civil olydnad. Det är också viktigt att man strävar efter realistiska lagar och bestämmelser som majoriteten av folket kan ställa sig bakom, i syfte att upprätthålla det demokratiska samhället.¹⁹ Han formulerade civil olydnad som: "A means of escalating a campaign for political change, reminding the wider community of the urgency of the problem and prodding the majority into taking necessary action."²⁰

Han påpekar även varför civil olydnad kan vara ett effektivt verktyg och menar att media oftare rapporterar om olagliga demonstrationer är lagliga sådana. Varför det är så är diskuterbart, men faktum kvarstår att det blir enklare att nå ut till folket via media om man är något radikal och utför olagliga handlingar. På så vis kan man ha mer påverkan och få mer uppmärksamhet.²¹ Lodenius håller med om att många aktivisters mål är att få uppmärksamhet i media, men till

¹⁵ Hebert, Niels & Jacobsson, Kerstin, *Olydiga medborgare? Om flyktinggömmare och djurrättsaktivister*, Fakta info direkt, Stockholm, 1999, s. 26-27

¹⁶ Miller, David, *Political philosophy: a very short introduction*, Oxford University Press, Oxford, 2003, s. 35-36

¹⁷ Lodenius, Anna-Lena, *Gatans parlament: om politiska våldsverkare i Sverige*, Ordfront, Stockholm, 2006, s. 193-196

¹⁸ Hebert & Jacobsson, *Olydiga medborgare? Om flyktinggömmare och djurrättsaktivister*, s. 115

¹⁹ Smith, *Civil Disobedience and the Public Sphere*, s. 156-160

²⁰ Ibid, s. 157

²¹ Ibid, s. 161

skillnad från Smith, anser hon inte att det är nödvändigt att ta till våld för att synas i media och hänvisar till Greenpeace och liknande grupper.²² Vidare menar Smith att de som utövar civil olydnad är medvetna om att fängelsestraff eller böter ofta är en konsekvens och det visar på hur allvarlig de anser frågan vara. Det är ännu ett sätt att få, den annars ofta passiva, befolkningen att reagera och inse allvaret i situationen. Civil olydnad skapar även en moralisk debatt mellan befolkningen och makthavarna om huruvida straff ska utges eller ej vid viss civil olydnad. Det blir mycket svårare för politikerna att ignorera civil olydnad än lagliga protester eftersom de måste ta ställning till om de ska straffas eller inte.²³

Hare och Madden tar det ett steg längre och, till skillnad från Kings och Gandhis fredliga metoder, inkluderar våldsanvändning som en del av civil olydnad och menar att det bara kan försvaras om dessa våldshandlingar är noga planerade och kontrollerade för att få folkets och politikernas uppmärksamhet riktad mot en specifik fråga. Det är även av stor betydelse att det utförs så lite våld som möjligt och att fokus är att sätta press på politikerna för att få en orättvis situation eller lag förändrad.²⁴ En svår fråga återstår dock – när och på vilket sätt är våld acceptabelt? Hare och Madden skriver: “It is impossible to distinguish precisely between civil disobedience with a violent element and insurrection [or terrorism] since at some middle spot they would shade into each other.”²⁵ Det är problematiskt att avgöra vilken mängd våld som är acceptabel eller rimlig och i vilka situationer det kan vara acceptabelt. Många som försvarar civil olydnad och våldshandlingar skulle inte lika lätt försvara terrorism.

3 Antirasism, antinazism och antifascism

Alastair Bonnett (professor i Social Geography vid Newcastle University) menar att det finns två olika former av radikal antirasism. Dels finns den revolutionära antirasismen som är tätt förknippad med antikapitalism och som i sin tur bryter ner det socio-ekonomiska systemet vi har idag. Dels finns den vanligare sorten av radikal antirasism som starkt kritiserar samhället samt öppet ifrågasätter och utmanar rasismen i samhället.²⁶ Många antirasistiska rörelser tenderar att även agera mot nazister och fascister. Man gör i dessa rörelser ibland inte någon skillnad mellan nazister och fascister, men Bonnett menar att det finns en viktig skillnad mellan dem. Fascism är odemokratiskt och nationalistiskt och har i de flesta fallen skapat en grund för rasism runt om i

²² Lodenius, *Gatans parlament: om politiska våldsverkare i Sverige*, s. 194

²³ Smith, *Civil Disobedience and the Public Sphere*, s. 161-162

²⁴ Parker, *Takin' It to the Streets: Hare and Madden on Civil Disobedience*, s. 37

²⁵ *Ibid*, s. 39

²⁶ Bonnett, Alastair, *Anti-racism*, Routledge, London, 2000, s. 104

världen. Nazism däremot, menar Bonnett, är en slags variant av fascism med en ideologi om rasöverlägsenhet.²⁷ Det är dock tydligt att det finns en koppling mellan antirasism, antinazism och antifascism då många rörelser och organisationer arbetar emot alla tre ideologier och ser dem som lika farliga för samhället.

Antinazistisk antirasism kan delas upp i tre olika tidsepoker. Den första epoken är antinazistiska rörelser före 1945, som senare följdes av antinazistiska efterkrigsrörelser för att döma nazister som varit aktiva under Förintelsen. Den antinazistiska antirasismen som uppstod efter 1945 är den så kallade antinynazismen som bekämpar högerextremistiska grupper med nazistiska och rasistiska ideologier. Det har under alla dessa tre epoker funnits antinazistiska rörelser som på olika sätt bekämpat nazismen. Bland de mest kända antinazistiska antirasistiska rörelser idag, speciellt i England, är Antifascistisk Aktion (AFA) som är aktiva i gatukonflikter och som öppet uppmanar sina anhängare att konfrontera nazister – med våld om det krävs.²⁸

Enligt Bonnett kopplar man ofta antirasistiska rörelser till direkt aktion men det finns många olika varianter av antirasistiska rörelser. Vissa menar att rasism kan bekämpas i det socioekonomiska samhället vi har idag medan andra, mer radikala, menar att antirasism måste ske revolutionärt. Radikal antirasism blir ofta anklagad för att försöka sätta stopp för och försvåra för icke-radikal antirasismen, medan den icke-radikala antirasismen istället blir anklagad för att vara naiv, svag och ha misslyckats att nå framgång. På grund av skillnaden mellan de två olika formerna av antirasism uppstår det ofta fientliga diskussioner mellan de båda parterna.²⁹

Enligt FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna bör rasism, ovillkorligen, vara olagligt. Men i Sverige har man valt att till exempel inte förbjuda rasistiska organisationer med anledningen att yttrandefriheten väger tyngre. I många andra länder som har upplevt krig och diktatur och som sett konsekvenserna av organisationer som är odemokratiska är det lättare att ta beslut att lagstifta emot sådana organisationer. Om det skulle hjälpa att förbjuda sådana partier eller ej är omdiskuterat och Lodenius menar att det kanske bara skulle leda till att dessa organisationer går under jorden eller får mer publicitet.³⁰ Heléne Löow (docent i historia vid Uppsala universitet) menar att bland de viktigaste vi har i Sverige för att förhindra rasism är lagarna som berör hets mot folkgrupp samt diskriminering. Trots att Sverige inte har lagstiftat mot rasistiska organisationer så finns det en lag som förbjuder paramilitära organisationer. Man har också juridiskt beslutat att ett brott ses allvarigare om gärningsmannen haft hatiska motiv bakom, som exempelvis rasistiska motiv, och man dömer då hårdare. Man har gjort stora satsningar på att prioritera och undervisa om

²⁷ Ibid, s. 108

²⁸ Ibid, s. 108-110

²⁹ Ibid, s. 114-115

³⁰ Lodenius, *Gatans parlament: om politiska våldsverkare i Sverige*, s. 221-222

hatbrott inom det juridiska väsendet. Dock menar Lööw att dessa lagar inte direkt har påverkat rasismens uttryck och struktur i Sverige.³¹ Lodenius påpekar dock att det är väldigt svårt att bevisa att det funnits rasistiska motiv bakom ett brott och därmed döma som hatbrott. Det är sällan man dömer för hatbrott och det är relativt enkelt att komma undan straff med att öppet vara rasist i Sverige, trots att FN:s deklaration säger annat. Lodenius menar att man inte ser det som en statsangelägenhet att hålla koll på och reglera människors åsikter, utan det är snarare något vanliga människor bör diskutera.³²

Individer och grupper som blivit utsatta för rasism eller diskriminering på grund av deras rastillhörighet behöver, enligt Bonnett, ekonomisk och institutionell makt för att lyfta sig ur deras förtryckta samhällspositioner. Genom att ha mångkulturella institutioner och organisationer där alla olika grupper är representerade så bryter man också samhällsmönstret samt får en mer attraktiv och fungerande organisation på marknaden. Ett sätt att inkludera minoriteter är kvotering, något som är väldigt vanligt i USA men som i många andra länder är olagligt när det handlar om raskvotering. Dessa länder får istället arbeta mot mångfald och jämställdhet genom att till exempel göra det möjligt för landets *alla* medborgare att söka jobb och se till att jobbbannonser når ut även till landets minoriteter.³³

Fram till dess att det stängdes ner (2005) hade Integrationsverket i Sverige ansvar för ärenden gällande rasism, men nu är det upp till varje enskild statlig institution att ta hand om sin egen avdelning i gällande fråga. Lööw tycker att det är ett stort problem att det inte finns någon institution som har övergripande ansvar för ärenden gällande rasism och annan diskriminering.³⁴ Det är även av hennes åsikt att man bör ha koll på rasistiska rörelser och studera dessa. Hon trycker på vikten av samarbeten mellan lokala aktörer (exempelvis skolor), polisväsendet och social service. NGO:er har också en viktig roll i samhället eftersom de, enligt Lööw, lyfter frågor som annars inte är prioriterade på den politiska agendan och därför bör de också få statligt stöd för att kunna genomföra långvariga projekt. Då hon tror att kampen mot exempelvis rasism kommer att ta flera årtionden så menar hon också att långvariga och långsiktiga projekt är nödvändiga och att staten har ett ansvar att hjälpa NGO:er.³⁵ Lodenius menar att ”den sanna förändringskraften kommer alltid underifrån” och är kritisk till alla folkrörelser som inte startats på gräsrotsnivå utan istället kommer uppifrån – från makthavarna.³⁶ Även enligt en av statens offentliga utredningar bör

³¹ Lööw, Héléne, Country report Sweden. I *Strategies for combating right-wing extremism in Europe*, Bertelsmann Stiftung (red.), s. 425-462, Gütersloh, 2009, s. 450-451

³² Lodenius, *Gatans parlament: om politiska våldsverkare i Sverige*, s. 224-225

³³ Bonnett, *Anti-racism*, s. 111-112

³⁴ Lööw, *Country report Sweden*, s. 453-454

³⁵ Ibid, s. 456-459

³⁶ Lodenius, *Gatans parlament: om politiska våldsverkare i Sverige*, s. 240-241

civilsamhället räknas som en viktig aktör i ”samhällets demokratiseringssträvanden” då de skapar diskussion och självreflexion som i sin tur kan skapa samhälleliga förändringar.³⁷

4 Autonoma grupper och politiska extremister

Autonoma grupper organiserar sig ofta i nätverk då de tycker att alla former av hierarkier är ett slags förtryck. Dessa nätverk innebär oftast att de inte har någon central ledning.³⁸ Enligt Säkerhetspolisens rapport ”Våldsam politisk extremism” från 2009 har autonoma grupper ofta en socialistisk grundsynd och kallar sig ofta för frihetliga socialister, som bland annat innebär att de är oberoende. Ett vanligt förekommande begrepp inom sådana grupper är 'direkt aktion' som syftar på handlingar med direkt resultat och förändringar. Andra vanliga begrepp är fascism, kapitalism och sexism, där kampen mot fascism oftast även innebär en kamp mot nazism och rasism.³⁹

Lodenus menar att politiska extremister ofta inte ser dagens politiska system som en avspiegling av vad befolkningen verkligen tycker. Extremister ville rubba hela systemet, ofta revolutionärt, och ersätta det med något nytt och något de anser vara bättre. De vill gå före politikerna och visa vägen. Extremister är enligt Lodenus ofta emot rättsväsendet och polisens makt att ingripa. De gånger aktivister blir gripna ses de ofta som krigsfångar och martyrer.⁴⁰ Lodenus tycks ha hittat en gemensam faktor mellan olika extremistiska grupper vilken är att alla dessa grupper, oavsett politisk läggning eller ideologi, är övertygade om att de har rätt och kan inte förstå världen på något annat sätt än deras egna.⁴¹

Lodenus skriver att autonoma grupper inte är en politisk ideologi utan snarare ett sätt att organisera sig. Ingen vet riktigt hur stor den vänsterextrema rörelsen är eftersom de ofta består av mer tillfälliga grupper och nätverk. Dessutom är det en rörelse med många aktivister som kommer och går och som kanske bara är aktiva på enstaka möten och demonstrationer innan de lägger av.⁴² Att ha lösa nätverksstrukturer är nödvändigt i organisationer vars verksamhet ofta handlar om sabotageaktioner, då det ofta innebär att ingen person kan hållas juridisk ansvarig. Det är ett sätt att klara sig undan polisen och domstolar.⁴³ Lodenus tror att de aktivister som agerar våldsamt är övertygade om att historien kommer att ge dem rätt och det är därför berättigat att begå

³⁷ Hebert & Jacobsson, *Olydiga medborgare? Om flyktiggömmare och djurrättsaktivister*, s. 30

³⁸ Säkerhetspolisen. *Aktörer inom den autonoma miljön*. 2011.

<http://www.sakerhetspolisen.se/forfattningsskydd/politiskextremism/autonomamiljon/aktorer.4.7671d7bb110e3dcb1fd80004645.html> (Hämtad 2012-12-13)

³⁹ Korsell, Lars E., *Våldsam politisk extremism: antidemokratiska grupperingar på yttersta höger- och vänsterkanten*, Säkerhetspolisen, Stockholm, 2009, s. 36-37

⁴⁰ Lodenus, *Gatans parlament: om politiska våldsverkare i Sverige*, s. 121-122

⁴¹ Ibid, s. 125

⁴² Ibid, s. 30

⁴³ Ibid, s. 130

våldshandlingar idag.⁴⁴ Två väldigt tydliga sådana grupper i Sverige är Antifascistisk Aktion samt Revolutionära Fronten, vilka närmare kommer att beskrivas i nästa avsnitt.

5 Antifascistisk Aktion

Första gången namnet Antifascistisk Aktion (AFA) användes var under en rasistisk demonstration 30 november 1991. De bestod då av en grupp antifascistiska organisationer som de kommande åren kom att demonstrera tillsammans för att slutligen, 1993, bli det som idag är det lösa nätverket AFA. Samtidigt skapades det i Norge och Danmark liknande grupper. Redan från början kunde man rapportera om flera våldsamma attacker och demonstrationer från AFA-aktivisterna. AFA var inte ute efter att samarbeta och skapa enighet utan deras främsta mål var att söka konfrontation.⁴⁵

AFA anser sig själva vara en del av en ”bredare militant utomparlamentarisk vänsterrörelse” samt en del av en ”internationell revolutionär vänsterrörelse”. De består av flera självständiga lokalgrupper i landet där alla kämpar mot fascism, rasism, sexism, homofobi och kapitalism. Eftersom de inte har någon nationell ledning så bestämmer lokalgrupperna själva vilka frågor de vill arbeta med och på vilket sätt.⁴⁶ AFA:s arbetssätt varierar från olika situationer och olika lokalgrupper. Det rör sig om allt från demonstrationer och manifestationer till att fysiskt angripa nazister på gatorna och att slå sönder fönsterrutor och bilar. I Sverige finns det 16 lokalavdelningar och i Europa finns AFA i åtta länder (Danmark, Nederländerna, Norge, Schweiz, Slovakien, Spanien, Tjeckien och Tyskland). På grund av att det är ett så löst nätverk agerar aktivisterna ofta enligt vad de tycker är viktiga frågor och därför tar man också ansvar för enbart sina egna handlingar. Att AFA saknar en nationell ledning och struktur, menar Lodenius, försvårar även deras förmåga att kunna påverka stora internationella företag och skapa verklig förändring.⁴⁷

AFA ser sig själva som ”partiernas motsats” då de anser att de politiska partiernas arbete fokuserar på det egna partiet och sätter antirasism i andra eller tredje hand. AFA praktiserar direktdemokrati och har som mål att stoppa rasismen och krossa fascismen, samt att frigöra mänskligheten från kapitalism och totalitära regimer. Detta ska ske genom revolution och leda till ett stats- och klasslöst samhälle.⁴⁸ Anna-Lena Lodenius har femton års kunskap och erfarenhet av den extrema vänstern både genom observation och genom forskning men också genom privata

⁴⁴ Ibid, s. 18

⁴⁵ Ibid, s. 82-84

⁴⁶ Antifascistisk Aktion. *Presentation*. 2007.

<http://web.archive.org/web/20070611145434/http://www.antifa.se/index.php?p=2> (Hämtad 2012-12-17)

⁴⁷ Lodenius, *Gatans parlament: om politiska våldsverkare i Sverige*, s. 30-33

⁴⁸ Antifascistisk Aktion. *Presentation*. 2007.

<http://web.archive.org/web/20070611145434/http://www.antifa.se/index.php?p=2> (Hämtad 2012-12-17)

kontakter. Hon har fått chansen att intervjua en AFA-medlem – vilket är något som få lyckas med på grund av den ovilja det finns att bli intervjuad. Hon träffade en sjuttonårig kille som berättade om hur våld var nödvändigt för att förändra samhället och bekämpa det man inte tyckte om. Han klargjorde att, till skillnad från nazisterna, så var allt deras våld välplanerat och målmedvetet.⁴⁹

AFA arbetar endast utomparlamentariskt och ”anpassar sina metoder efter vad situationen kräver”. På deras hemsida skriver de tydligt att våld är berättigat och att det viktigaste i deras arbete inte är tillvägagångssättet utan att deras mål uppnås. AFA menar att fascistiska rörelser själva ofta ”fysiskt ifrågasätter människor” och därför krävs det även våld för att stoppa dem men våldet ses även som självförsvar. AFA skriver att deras ”målsättning är att göra det så svårt som möjligt för fascisterna att överhuvudtaget existera”. Våldsanvändning ses som ofrånkomligt och används dels för att visa att fascisterna inte har makt över gatorna och dels för att fysiskt förhindra att fascister delar ut sin propaganda.⁵⁰

År 2005 skrevs ett dokument av AFA-aktivister som döptes till ”AFA:s konfrontativa praktik”. Där beskriver de tre olika sorters mobiliseringar. Den första är *massmilitans* som främst innebär demonstrationer som kräver organisering och kollektivt agerande men som kan få med många människor. Den här metoden var vanligare på 1990-talet. Den andra sortens mobilisering kallar de för *aktionsmilitans* som går ut på sabotage och direkta aktioner. Här är det mindre risk för att bli gripen av polisen. Tredje metoden är *gatumilitans* som är den vanligaste metoden idag. Det innebär att man tar fysiska konfrontationer med nazister ute på gatan vilket kräver en grupp aktivister med vana att slåss. Det här dokumentet är fyllt med råd och tips som är bra att komma ihåg när man, som de själva formulerade det, ”ska ut och busa lite”. Där skriver de tips om bland annat transportmedel, sjukvård, disciplin, klädsel och gruppdynamik.⁵¹

Men de gör mer än att bara slåss på gatorna. Det finns till exempel en grupp inom AFA som ansvarar över att dokumentera och registrera nazister och fascister, de kallar sig för AFA Doku eller AFA Research. År 2005 publicerade de sin lista på nazister på sin hemsida tillsammans med en hel del detaljerad information om personerna.⁵² AFA har på sin hemsida även ofta skrivit om sina attentat och publicerat både namn och bild på människor som utsatts för attackerna. Där har de beskrivit bland annat hur de misshandlat nazister, bränt bilar, stulit brevlådor samt andra ting som tillhört nazister.⁵³

Det enda sättet att skapa en verklig förändring, menar AFA, är genom att vanliga människor

⁴⁹ Lodenius, *Gatans parlament: om politiska våldsverkare i Sverige*, s. 19-21

⁵⁰ Antifascistisk Aktion. *Presentation*. 2007.

<http://web.archive.org/web/20070611145434/http://www.antifa.se/index.php?p=2> (Hämtad 2012-12-17)

⁵¹ Lodenius, *Gatans parlament: om politiska våldsverkare i Sverige*, s. 164-165

⁵² *Ibid*, s. 167

⁵³ *Ibid*, s. 163

organiserar sig och tar saken i egna händer då makthavarna inte har något intresse av förändring. Det krävs enligt AFA en rörelse som kämpar emot rasism, fascism och andra former av förtryck för att uppnå en samhällsförändring. Att protestera mot makthavare och kräva förändring uppifrån anses vara onödigt då makthavarna och polisväsendet ses som en del av problemet. AFA skriver att polisväsendets uppgift är att försvara samhällets makthavare och deras intressen. Deras avslutande och sammanfattande mening lyder som följande: ”Vi menar att endast ett folkligt men samtidigt militant motstånd på gräsrotsnivå kan krossa fascismen!”.⁵⁴

5.1 Antifascistisk Aktions syn på fascism, rasism och nazism

AFA beskriver på deras hemsida fascismen som en politisk rörelse som uppstod efter första världskriget och som utlovade samhällsförändring. Hitler och Mussolini ska ha pratat om revolution och upphävande av klasskampen. AFA menar dock starkt att när fascismen väl kommit till makten har inget sådant skett och inga maktförhållanden i samhället har förändrats. Man ”avskaffade” istället klasskampen genom att försvåra för arbetarrörelsen och arbetarnas möjlighet att påverka. Istället stod ”folket/nationen/rasen” i fokus och man talade om grupper som hotade den egna gruppens existens. Fascismen ledde till rasism, förtryck och även till förintelse.⁵⁵

Dagens fascism anser AFA visa sig på två olika sätt. För det första finns varianten som de kallar för ”slipsklädda fascister” som målar upp sig själva som demokratiska och rumsrena för att vinna politisk makt. Där ger AFA Sverigedemokraterna och Nationaldemokraterna som exempel i Sverige, vars strategi är att beskylla invandrare för de ”sociala konsekvenser det nyliberala systemskiftet skapat i form av bland annat välfärdsslakt och sociala problem.” Det finns också ”intellektuella fascister” som är de som står bakom litteratur, statistik och argument för fascismen. För det andra, menar AFA, att det finns fascistiska grupper som är mer radikala och våldsbenägna som vandaliserar, misshandlar och mördar. De här grupperna har bidragit till skapandet av en fascistisk subkultur, som till mesta del består av ungdomar. De här två olika formerna av fascism i dagens samhälle kompletterar varandra.⁵⁶

”AFA ser fascismen som ett symptom på samhällsutvecklingen i övrigt”, skriver de på deras hemsida. De menar att samhället idag ser ut som så att överklassen lever i överflöd medan resten av befolkningen får mindre att säga till om, män är överordnade kvinnor, rasism växer sig allt starkare och politiken blir allt mer högervriden. Detta är något som fascismen vill förstärka och upprätthålla

⁵⁴ Antifascistisk Aktion. *Presentation*. 2007.

<http://web.archive.org/web/20070611145434/http://www.antifa.se/index.php?p=2> (Hämtad 2012-12-17)

⁵⁵ Ibid

⁵⁶ Ibid

enligt AFA. De menar att det har uppstått ett ”ideologiskt och politiskt vakuum” där högerpolitiken hjärntvättat människor att tro bland annat att kapitalism är bra och där vänsterpolitiken misslyckats att svara på detta. Det här vakuomet utnyttjas av fascister som presenterar deras alternativ på lösningar, som att exempelvis beskylla invandrare för olika samhällsproblem. Vakuomet, menar AFA, leder till att samhället blir mer och mer orättvist och att bland annat rasism kan växa sig allt starkare.⁵⁷

AFA menar att makthavare använder sig utav rasism för att splittra människor och kunna behålla sin maktposition. ”Tydligaste uttrycket tar sig rasismen när fascistiska organisationer marscherar på gator och torg.” står det på en av AFA:s lokalgruppers hemsida.⁵⁸ Det är tydligt att AFA, precis som Bonnett påpekat, inte skiljer så mycket på sin kamp mot rasism, nazism eller fascism. De ser rasism och nazism som något som lett ur fascism och ser därför en självklar koppling mellan dessa och en självklar anledning att motarbeta alla tre ideologier.

6 Revolutionära Fronten

Revolutionära Fronten (RF) har sina rötter i AFA och bildades efter Göteborgskravallerna 2001 och finns etablerade i Stockholm, Norrköping och Göteborg.⁵⁹ RF saknar, likt AFA, central ledning och består av flera lokalgrupper. Däremot har dessa grupper enligt Säkerhetspolisens rapport ”mer eller mindre formella ledare” samt en del förhållningsregler vilket gör att de liknar mer en regelrätt organisation än AFA.⁶⁰

RF strävar efter ett samhälle utan någon slags diskriminering där alla är lika mycket värda, oavsett etnicitet, sexuell läggning eller kön. De vill ha ett samhälle där makten ligger hos befolkningen istället för hos makthavarna och där beslut tas genom direktdemokrati på lokal nivå. Fackföreningar och organisationer ska bli starka och kämpa emot kapitalism och rasismen som uppkommer ur det rådande ekonomiska systemet.⁶¹ RF arbetar både med opinionsbildning (föredrag, torgmöten, m.m.) samt med militanta aktioner. De arbetar medvetet utomparlamentariskt då de anser att de ”inte har något att vinna genom att arbeta på våra motståndares villkor.” och har därmed inte som mål att bli ett politiskt parti.⁶² RF vill genom revolution att människor ska ”ta tillbaka makten över sina liv” och strävar efter ett jämlikt samhälle utan rasism och andra former av

⁵⁷ Ibid

⁵⁸ Antifascistisk Aktion Kalmar. *DETTA ÄR AFA*. http://members.tripod.com/~AFA_KALMAR/grund.htm (Hämtad 2012-12-13)

⁵⁹ Lodenius, *Gatans parlament: om politiska våldsverkare i Sverige*, s. 34

⁶⁰ Korsell, *Våldsam politisk extremism: antidemokratiska grupperingar på yttersta höger- och vänsterkanten*, s. 46

⁶¹ Revolutionära Fronten. *Presentation*. http://revfront.org/?page_id=10 (Hämtad 2013-01-04)

⁶² Revolutionära Fronten. *Att ansöka om medlemskap i Revolutionära Fronten*. http://revfront.org/www/?page_id=1095 (Hämtad 2013-01-04)

diskriminering. De strävar efter ett klasslöst samhälle utan förtryck och kämpar emot kapitalism. RF menar att rasism och andra orättvisor är en konsekvens av den globala kapitalismen och är något som borde bekämpas.⁶³

På sin hemsida uppmanar RF folket, arbetarklassen, att organisera sig och skapa den förändring man vill ha i samhället. De är trötta på överklassens makt och politikernas hyckleri som ständigt talar om för oss att klasser inte längre finns i Sverige. Men RF menar det motsatta och pekar på sig själva som arbetarklass och menar att de är en majoritet av befolkningen som under 1900-talet byggt upp det som vi idag kallar välfärdsstat. Något som överklassen nu bryter ner. RF hänvisar till diskrimineringen, sexismen och rasismen som finns i samhället och menar att det är symptom på ”den sjukdom som kallas kapitalism”.⁶⁴ De menar att kampen mot klassamhället är långt ifrån över och det är något som arbetarklassen, vanliga människor, ständigt möts av i sin vardag. Arbetarklassen, anser RF, är de som byggt upp hela världen och skulle de organisera sig har de makten att förändra samhället till ett bättre och rättvisare samhälle. De skriver på sin hemsida att det enda sättet att göra samhällsförändring är genom att själva ta tag i problemen och vidta åtgärder och skriver uppmanande: ”Tillsammans, och bara då, kan vi skapa ett samhälle där solidaritet återigen är drivkraften!”⁶⁵

De menar att många av de funktioner som välfärdssamhället består av idag (a-kassa, sjukvård, barnomsorg, m.m.) har ”vunnits genom arbetarklassens kamp mot överklassen”. Det krävs liknande kamp i dagens samhälle för att uppnå de resultat man vill ha. Den här kampen har inte alltid varit en fredlig sådan bestående av dialoger utan genom direkt aktion, strejker och militanta kampformer. RF vill vara med och organisera den kampen och det motståndet. De menar att det inte går att bemöta antidemokrater med demokratiska medel utan de är militanta i sitt motstånd mot den utomparlamentariska och statliga rasismen. Berättigandet av våldsanvändning bekräftas ytterligare av att de skriver att de aldrig kommer att ”ställa oss bakom en helt fredlig linje” samt att de väljer att ”agera precis som vi vill.” De menar att fredliga rörelser ofta kvävs av handlingsförlamning och inte når några resultat. De tydliggör också sitt våldsanvändande som något taktiskt och politiskt och tar avstånd från moraliska ställningstaganden.⁶⁶

Likt AFA sysslar även RF med annat än torgmöten och militanta aktioner. De har en grupp som kartlägger fascismen i Sverige som heter RF Research. Den gruppen är intresserad av att få in information om ”fascistisk verksamhet, personer eller organisationer”.⁶⁷ På sin hemsida har RF

⁶³ Revolutionära Fronten. *Presentation*. http://revfront.org/?page_id=10 (Hämtad 2013-01-04)

⁶⁴ Revolutionära Fronten. *Start*. 2009. <http://revfront.org/> (Hämtad 2013-01-04)

⁶⁵ Ibid

⁶⁶ Revolutionära Fronten. *Presentation*. http://revfront.org/?page_id=10 (Hämtad 2013-01-04)

⁶⁷ Revolutionära Fronten. *RF Research*. http://revfront.org/www/?page_id=1869 (Hämtad 2013-01-04)

även en tjänst vid namn ”Fångkamp” som innebär att man kan via dem skicka brev, långa eller korta, personliga eller anonyma, till RF-medlemmar som sitter i fängelse. Man kan skicka brev till enskilda individer eller välja att skicka brev till alla medlemmar som sitter fängslade.⁶⁸

För att kunna engagera sig i RF krävs det att man uppfyller vissa krav för att kunna bli medlem. De ställer höga krav på sina medlemmar och blir på så vis av med ”ovälkomna personligheter”. De önskar att man gärna engagerar sig fullhjärtat hela sitt liv och att man är lojal mot organisationen. RF:s ledord ”Öppenhet i diskussion, enighet i handling” ska alltid följas av medlemmarna. Det finns även en rad andra krav som ställs på medlemmarna så att organisationen ska vara så välfungerande som möjligt.⁶⁹

7 Analys

Med utgångspunkt i Smiths egen teori tillsammans med Hares, Maddens och Forjiss teorier kring civil olydnad kan man sammanställa fem stycken kriterier som krävs av en rörelse/nätverk/organisation för att deras civilt olydiga handlingar ska kunna accepteras som legitima eller rättfärdiga. Dessa kriterier är att handlingarnas syfte ska vara att skapa en debatt, att de som begår civilt olydiga handlingar är medvetna om handlingens syfte och konsekvens och utför handlingarna öppet, att man inte på något sätt får arbeta för lagar som exkluderar människor och att de lagar och bestämmelser man arbetar för ska vara realistiska och demokratiska. Kriterierna kommer nedan att förklaras mer djupgående för att sedan jämföras med Antifascistisk Aktions samt Revolutionära Frontens arbetssätt.

AFA och RF kommer i det här avsnittet att analyseras tillsammans på grund av deras liknande ideologier, arbetssätt och strukturer. RF har sitt ursprung i AFA och det tyder på likheten som finns mellan de båda rörelsernas utgångspunkter. Trots att RF är tio år yngre än AFA är de båda de största och mest kända autonoma, och våldsamma, vänsterrörelserna i Sverige. Båda två grundar sig på tanken om revolution för förändring och ett klasslöst samhälle som mål. Likheterna mellan de båda rörelserna gör det möjligt att föra samman dem i syfte att göra analysen tydligare.

7.1 Syfte att skapa debatt

I Smiths formulering av en teori som rättfärdigar civil olydnad menar han att syftet med de civilt

⁶⁸ Revolutionära Fronten. *Kontakt*. http://revfront.org/?page_id=18 (Hämtad 2013-01-04)

⁶⁹ Revolutionära Fronten. *Att ansöka om medlemskap i Revolutionära Fronten*. http://revfront.org/www/?page_id=1095 (Hämtad 2013-01-04)

olydiga handlingarna måste vara att skapa en debatt som identifierar och belyser akuta problem i det demokratiska samhället. Även Hare och Madden poängterar att meningen med handlingarna ska vara att väcka tankar hos befolkningen och hos makthavarna för att kunna påverka och skapa förändring.

Eftersom både AFA och RF praktiserar direktdemokrati, tar vissa frågor i egna händer och är militanta i sin kamp är det tveksamt om de alltid har som huvudsyfte att skapa debatt. Snarare skulle syftet vara att direkt, på plats, skapa en förändring. Att deras kontroversiella handlingar sedan väcker en debatt kan ses mer som en påföljd. Däremot finns det många AFA-aktivister och RF-medlemmar som engagerar sig i demonstrationer och opinionsbildning där syftet bland annat är att sprida ett budskap och skapa debatt för att få folket att ta ställning. Båda nätverken agerar för att belysa vad de anser vara "akuta problem" i samhället. AFA skriver, som nämnt innan, på sin hemsida att de politiska partierna tar frågan om antirasism i tredje eller fjärde hand, vilket är något som AFA anser vara ett stort problem och något som borde prioriteras mer. Genom deras handlingar visar de på vad de anser vara ett av samhällets största problem samt agerar för att skapa en förändring, men även för att skapa debatt bland folket och makthavarna. Då AFA anser att en förändring bara kan komma genom organisering av vanliga människor, måste de också ha som mål att skapa debatt bland vanliga människor så att dessa kämpar för det samhället som AFA eftersträvar. Liknande är det för RF som även de tror på att förändring måste komma från att arbetarklassen och vanliga människor organiserar sig och förändrar samhället. Faktum är att om man inte på något sätt har som syfte att skapa debatt är det svårt att skapa en verklig förändring, oavsett om man är civilt olydig eller ej. Kriteriet om att skapa debatt som syfte uppfylls av både AFA och RF, även om det ibland är indirekt, eftersom de strävar efter att folket ska engagera sig mot makthavare och samhällsproblemen och tillsammans skapa förändring.

7.2 Medvetenhet

Både Forji samt Hare och Madden trycker på vikten av att den som begår civilt olydiga handlingar ska vara väl medveten om vad hen och gör och i vilket syfte. Att bara bryta mot lagen utan anledning ses inte som en civilt olydig handling då man inte har något bakomliggande syfte (t.ex. att skapa debatt). Den som begår handlingen ska även vara väl medveten om konsekvenserna som handlingen kan leda till och vara beredd på att man riskerar att avtjäna ett straff.

Både RF-medlemmar samt AFA-aktivister bryter mot lagen då de anser sig ha en anledning och ett syfte bakom denna civilt olydiga handling. AFA slåss mot nazisterna på gatorna för att

bokstavligen hindra de från att dela ut sin propaganda och sprida sitt budskap. De hänger medvetet ut nazister och fascister på nätet för att de anser att de har skadliga åsikter för samhället och för att folk bör veta om vem i deras närhet som har sådana ideologier och tankar. De misshandlar fascister och nazister för att skrämja dem i hopp om att de inte vågar sprida sitt budskap mer. RF är medvetna om anledning bakom deras kamp och hur de vill att samhället i framtiden ska se ut. Båda nätverken demonstrerar och protesterar för att de vill skapa förändring och nå deras syn av ett idealsamhälle. De har en tanke och ett medvetet syfte bakom många av sina handlingar. Om den tanken eller det syftet är moraliskt korrekt, bra eller uppmuntransvärt är en annan fråga.

På grund av att AFA inte har en nationell styrning så är det delvis upp till de olika lokalgrupperna att planera sina handlingar vilket gör att olika lokalgrupper och olika AFA-aktivister runt om i landet kan vara olika mycket medvetna om syftet med handlingarna samt konsekvenserna av dem. De flesta grupper är med högsta sannolikhet medvetna om nätverkets mål om ett klasslöst samhälle utan fascism och rasism. Sedan kan personliga åsikter skilja sig åt och göra att man agerar smått olika. Som nämnts innan har Lodenius påpekat att autonoma grupper och rörelser har många aktivister som kommer och går, vilket kan göra det svårare att skapa medvetenhet och enighet bland dessa. Däremot är RF något tydligare i deras arbetssätt vilket syns inte minst på att de på deras hemsida spaltar upp ett antal krav som medlemmar måste uppfylla för att kunna vara en del av organisationen. Där skriver de tydligt att ledordet alltid måste följas: ”öppenhet i diskussion, enighet i handling”, vilket tyder på att man försöker skapa en enighet och medvetenhet mellan medlemmar runt om i landet. Även om både AFA:s och RF:s aktivisters tillvägagångssätt kan ifrågasättas så anser de sig vara väl medvetna om samhällsproblemen som finns, meningen med deras arbete och framförallt målet de vill uppnå. Som Lodenius menar så är även sådana aktivister övertygade om att historien kommer att ge dem rätt. Det gör att de klarar av det andra kriteriet om medvetenhet som krävs för att deras civilt olydiga handlingar ska kunna ses som legitima. Om RF kan även påpekas att de verkar vara medvetna om konsekvenserna av fängelsestraff eftersom de på deras hemsida erbjuder människor hjälp att kontakta medlemmar i fängelset. Funktionen döper de till ”fångkamp” vilket är ett relativt laddat ord och ännu en gång visar på deras medvetna kamp.

7.3 Öppenhet

Det är enligt Forji också av stor vikt att civilt olydiga handlingar medvetet och planerat sker öppet och därmed också uppmuntrar likasinnade att ansluta sig i deras kamp. Sådana rörelser ska vara öppna för att fler människor ska kunna engagera sig i liknande frågor och på så vis få större

genomslagskraft.

AFA menar att förändring måste ske på gräsrotsnivå och skriver på sin hemsida: ”Vi menar att endast ett folkligt men samtidigt militant motstånd på gräsrotsnivå kan krossa fascismen!” Om man vill få ett folkligt stöd där vanliga människor ska engagera sig är det rätt naturligt att man också har en öppen organisation där människor är välkomna. Som nämndes i avsnittet *Avgränsningar och källkritik* var det i AFA:s fall raka motsatsen. Hemsidan ligger nere, inga mailadresser fungerar och som Lodenius påpekade så är de inte speciellt öppna för intervjuer. Det tyder på att de inte är så öppna som Forji menar skulle vara ett krav för att kunna rättfärdiga deras civilt olydiga handlingar.

Däremot är de, samt RF, väldigt öppna när de gäller att agera öppet och offentligt. De går också väldigt ofta ut med att ta på sig vissa attentat som skett i syfte att skapa debatt och tankeställare. När AFA:s hemsida fungerade publicerade de även regelbundet vilka civilt olydiga handlingar de hade begått. På så vis kan man påstå att de är öppna med sitt arbete. De visar gärna vad de gör och varför, samtidigt som de uppmuntrar folk att engagera sig men gör det väldigt svårt för människor att faktiskt ta kontakt med nätverket. AFA och RF skiljer sig dock åt en del på den här punkten. Medan AFA är svåra att få kontakt med är RF:s hemsida (när den fungerar) väldigt tydlig och har som sagt en beskrivning om vad som krävs för att bli medlem i organisationen. Att de sedan ställer väldigt höga krav på vem som faktiskt får bli medlem gör den mer exklusiv. Det är dock förståeligt att sådana här organisationer och nätverk är något hemliga eftersom de håller på med olaglig verksamhet och många aktivister vill vara något anonyma av säkerhetsskäl. Även Lodenius påpekar vikten av att ha dess lösa nätverk för att kunna skydda sin egen säkerhet och hålla sig undan från polisen. Därför klarar de av kravet om öppenhet när det gäller att agera öppet och offentligt men har det av logiska anledningar svårare att vara öppna i sin medlemsrekrytering.

7.4 Inkludering

I Smiths teori om rättfärdigandet av civil olydnad menar han också att man inte får förespråka lagar och bestämmelser som exkluderar vissa människor. En viktig del av civilsamhället är normen om inkludering vilket är minst lika viktigt när man begår civilt olydiga handlingar.

I och med att AFA och RF kämpar emot bland annat fascism, rasism, sexism och homofobi så kämpar de även emot ideologier som exkluderar människor. AFA menar att fascism försvårar arbetarnas påverkansmöjligheter, skapar samhällsklyftor samt leder till rasism och nazism. Rasism och nazism handlar om att exkludera vissa folkgrupper och att ställa sig över dessa. I och med att AFA-aktivister kämpar emot den här typen av exkludering och strävar efter ett klasslöst samhälle

där ingen står ovanför någon annan, skulle de själva nog kalla deras kamp för en inkluderande sådan. Även RF strävar efter ett sådant samhälle och säger sig kämpa emot kapitalism eftersom att de anser det vara roten till mycket ont, bland annat rasism och andra orättvisor. Genom att kämpa emot ideologier som man anser vara exkluderande anser man sig själv per definition kämpa för något mer inkluderande.

Det är uppenbart att det inte finns plats för rasister och fascister i RF:s och AFA:s idealsamhälle, men vad det ska bli av dem framgår inte. Ska de förbli rasister fast i tysthet, ska de inse att fascismen inte är hållbar eller ska de skrämmas till tystnad? Fascister och rasister är inte önskade i deras idealsamhälle, men vad det faktiskt ska bli av dem verkar inte vara uppenbart. Tills de kommer dit anser de sig själva föra en inkluderande kamp där orättvisor och diskriminering motarbetas och där ett rättvist samhälle är målet.

7.5 Realistiskt

Smith poängterar vikten av att arbeta efter realistiska och demokratiska lagar i den bemärkelsen att majoriteten av befolkningen kan stå bakom dessa. På så vis kan man förändra och fortfarande upprätthålla demokratin. Det hänger ihop med tanken om inkludering och att ingen medvetet ska exkluderas ur en stats lagar och bestämmelser.

AFA samt RF kämpar mot bland annat kapitalism och totalitära regimer och har ett stats- och klasslöst samhälle som mål. De praktiserar direktdemokrati och rättfärdigar våldshandlingar. Att dessa mål skulle stödjas av majoriteten av dagens befolkning är svårt att tro, särskilt när Sverige idag, 2013, styrs av högerblocket med Moderaterna i spetsen. Det är också svårt att tro att majoriteten av befolkningen skulle ställa sig bakom idén om ett samhälle utan kapitalism då så stor del av världens ekonomi styrs av det här systemet. Det skulle krävas mycket förändring och arbete bakom att byta ekonomiskt system och förändra världsordningen. Däremot är det mer realistiskt att svenska folket skulle stödja AFA:s arbete i att motarbeta totalitära regimer och enpartistater, då det faktiskt är i linje med demokratin och något som de flesta i Sverige förmodligen skulle vilja upprätthålla. Även RF:s idé om att arbetarklassen ska ta tillbaka sin makt kan nog locka svenskarna. Många människor anser sig ha varit med och byggt upp det här landet och de välfärdssystemet som RF talar om. De som idag lämnats utanför välfärdssystemet kan förmodligen sympatisera med RF:s vision och mål. Att den kampen ska leda till en klasslöst samhälle kan kanske färre ställa sig bakom då även det är en väldigt kontroversiell idé för många.

Att rättfärdiga våld, som både AFA och RF gör, är ännu mer kontroversiellt och därmed

svårare att dra slutsatser om. För det första är våldsanvändning enligt svensk lag förbjuden. Eftersom man demokratiskt har valt lagstiftare har man också demokratiskt (även om det må vara indirekt) valt sina lagar, vilket tyder på att en majoritet av den svenska befolkningen av olika skäl inte rättfärdigar våldsanvändning. Men det betyder inte att en majoritet av befolkningen nödvändigtvis tycker att *allt* våld är omoraliskt utan att det kan bero på hur situationen ser ut. Skulle alla svenskar till hundra procent, i alla situationer, ställa sig bakom lagen skulle de heller inte kunna rättfärdiga några civilt olydiga handlingar. Det är därför näst intill omöjligt att avgöra hur realistiskt det skulle vara att moraliskt rättfärdiga våldsanvändande i Sverige. Juridiskt är det dock redan beslutat.

Däremot skulle många kunna stödja dem i deras kamp emot rasism, sexism, homofobi och andra sorters förtryck. Det är inte lika kontroversiellt och därmed också mer realistiskt att faktiskt uppnå i Sverige. Att sträva efter ett samhälle utan diskriminering och utanförskap är något som inte speciellt orealistiskt att vilja ha och det är i enighet med demokratins värderingar.

Men att avgöra om ett nätverks eller rörelses mål och syfte är realistiska eller ej är väldigt svårt. Det beror mycket på vem som tolkar, i vilken kontext och vilka utgångspunkter man har. Men det är rimligt att påstå att det är något orealistiskt att sträva efter ett stats- och klasslöst Sverige utan kapitalism, i alla fall så som Sverige ser ut idag. Det är så pass kontroversiellt att det skulle vara svårt att få majoriteten av befolkningen att stödja en i den kampen. Det utesluter såklart inte möjligheten att det någon gång är möjligt att skapa ett sådant samhälle. Däremot är det mer rimligt att få folkets stöd i en kamp mot förtryck och diskriminering som AFA och RF faktiskt kämpar för, vilket gör att de delvis lever upp till kriterier. Dock är deras andra mål och samhällsideal mindre realistiska och gör det därmed svårare att rättfärdiga deras civilt olydiga handlingar.

7.6 Möjliga kriterier

Det finns ytterligare två punkter som är mindre berörda av ovan nämnda teoretiker och därför svåra att dra slutsatser om. Dels är det teorier om rättfärdigande av våldsanvändning samt tanken om att civilt olydiga handlingar bara är rättfärdiga i odemokratiska stater. Nedan kommer de här ämnena att översiktligt beröras som möjliga kriterier för rättfärdigande av civilt olydiga handlingar.

7.6.1 Våld

Frågan om civilt olydiga handlingar som innefattar våld är som sagt inte lika diskuterade. Hare och Madden menar dock som tidigare nämnts att våld bara är acceptabelt om det är noga planerat,

kontrollerat och målmedvetet. Det ska dessutom utföras så lite våld som möjligt och vara riktat mot en specifik fråga i syfte att sätta press på makthavare. Andra menar att våld aldrig är rättfärdigat och hänvisar till King och Gandhis ickevåldsprinciper som en metod för att skapa förändring.

Både AFA och RF skriver öppet om hur det anser våld vara legitimt och i många fall nödvändigt. På RF:s hemsida refererar man till hur en kamp med militanta inslag tagit fram det välfärdssystemet vi har idag, och man menar att fredliga rörelser inte är lika genomslagskraftiga. Även Lodenius berättade om den unga killen hon intervjuat som tydligt förklarade att våldsanvändning var nödvändigt för att förändra samhället. Han beskrev också hur deras våldsanvändning var välplanerat och målmedvetet. Att ”gatumilitans” är AFA:s vanligaste arbetsmetod idag tyder på att de ofta använder sig av våld i syfte att skapa förändring. Som de själva skriver på sin hemsida så är det viktigaste trots allt att deras mål uppnås och inte tillvägagångssättet dit. Det strider mot det möjliga kriteriet om våld och att det ska användas i så liten utsträckning som möjligt. AFA och RF tycks inte använda våld som sista utväg, utan det viktigaste är att deras mål uppnås – med eller utan våld.

7.6.2 Demokrati

Den andra punkten som av vissa ses som ett kriterium för att kunna rättfärdiga civilt olydiga handlingar är idén om att dessa handlingar bara kan anses legitima i en fundamental orättvis och odemokratisk stat. Här är det dock svårt att dra en slutsats eftersom teoretiker inte kan enas i frågan.

AFA och RF menar att det är ett stort problem med det demokratiska samhället vi har idag och strävar efter en förändring. Även om de förespråkar direktdemokrati är de emot systemet som vi har idag och menar att makthavarna är en stor del av samhällsproblemen. Det blir svårt för sådana rörelser att få sina civilt olydiga handlingar ansedda som rättfärdiga om de inte tillåts att utföra dem i en så välfungerande och demokratisk stat som Sverige är idag. AFA och RF anser inte att förändring kan komma utifrån annat än folkligt motstånd där det ibland krävs att man bryter mot lagen för att ställa makthavarna mot väggen. Eftersom att AFA och RF anser att samhället som det ser ut idag är orättvist skulle de själva inte ha några problem att påstå sig uppfylla det här möjliga kriteriet. Däremot är det nog minst lika många som inte skulle se Sverige som en fundamentalt orättvis stat, speciellt inte i jämförelse med andra länder i världen. Svårigheterna med det här kriteriet ligger i vem som ska avgöra om en stat eller ett samhälle är ”fundamentalt orättvist och odemokratiskt” eller inte.

8 Slutsats

Det är uppenbart att det i Sverige finns ett missnöje med hur bland annat rasismen motarbetas. Att man valt att inte förbjuda rasisitiska organisationer är ett exempel. Ett annat är hur ineffektivt hatbrott har använts som domslut. Ett tredje är nedstängningen av Integrationsverket och därmed avskaffandet av en övergripande nationell institution med ansvar för ärenden gällande rasism. Både Löow och Lodenius samt statens offentliga utredningar trycker här på vikten av NGO:er och civilsamhällets roll.

Enligt Bonnetts två olika varianter av radikal antirasism passar AFA och RF in på den revolutionära antirasismen eftersom de har som mål att motarbeta kapitalism samt byta ut det socio-ekonomiska systemet som finns idag. Den här typen av antirasism, menar Bonnett, kan motarbeta den icke-radikala antirasismen. AFA och RF använder sig av omtvistade arbetsmetoder och anser att dessa arbetsmetoder kan innefatta våldsanvändning. De är en stor del av den autonoma rörelsen och bland de största autonoma nätverken i Sverige.

Utifrån de teorier om civil olydnad som presenterats så har fem kriterier för att civilt olydiga handlingar ska kunna anses legitima framtagits. Kraven har berört syftet med handlingarna, medvetenheten, öppenheten, inkludering samt hur realistiskt nätverkens mål är. Både AFA och RF uppfyller kraven om att deras syfte ska vara att skapa debatt. När det gäller att vara medveten om vad man gör och i vilket syfte anser båda nätverken att de själva är medvetna om hur världen ser ut, varför den ser ut så samt vad som är nödvändigt för att den ska förändras till det bättre. Både AFA och RF har ett problem när det gäller att vara öppna. Eftersom de sysslar med olaglig verksamhet finns det en risk med att gå ut för mycket med vem som gör vad. Det gäller dock för alla aktivister som sysslar med olaglig verksamhet, vilket gör att kravet om öppenhet är mest relevant när det gäller om handlingarna sker öppet och offentligt. Då uppfyller både AFA och RF det kravet i och med att det agerar offentligt samt också tar ansvar för de handlingar de gör. Det fjärde kravet om inkludering uppfyller de utan problem eftersom de anser sig själva sträva efter ett rättvisare samhälle utan olika slags förtryck. Kriterium nummer fem är dock det som ställer till det för AFA och RF – kriteriet om att de ska arbeta efter realistiska mål. Eftersom de har väldigt kontroversiella mål och samhällsideal om ett stats- och klasslöst samhälle blir det också svårt för dem att få majoriteten av svenska folket bakom sig i sin kamp. Däremot har de många mål som är realistiska som till exempel kampen mot rasism, sexism, homofobi och andra sorters diskriminering. Det gör att de delvis uppfyller kravet om att det ska vara realistiskt och delvis inte. Slutligen kan sägas att AFA och RF uppfyller nästan alla de kriterier som krävs för att deras civilt olydiga handlingar ska ses som legitima, bortsett från några ovan nämnda poänger.

När det gäller de två andra möjliga kraven angående våld och demokrati är det dock svårare att dra några slutsatser. Båda nätverken anser sig såklart själva vara legitima i sitt agerande och anser att våld kan vara nödvändigt. Däremot uppfyller de inte kraven om att våld måste användas i så liten utsträckning som möjligt för att det ska anses vara legitimt. När det kommer till frågan om civilt olydiga handlingar kan rättfärdigas i en demokratisk stat eller ej blir det problematiskt. Eftersom AFA och RF anser det nuvarande demokratiska samhället vara ett problem tycker de självklart att de måste kämpa emot det. Om civilt olydiga handlingar inte skulle vara tillåtna i en demokratisk stat går det heller inte att rubba på det systemet. Eftersom ämnet demokrati i den här frågan inte går att enas om bland teoretiker blir det också svårt att dra någon slutsats utan att ytterligare fördjupa sig i just det specifika området.

Sammanfattningsvis kan sägas att AFA och RF nästan lever upp till alla de krav som tagits fram för att deras civilt olydiga handlingar som anses legitima och rättfärdigade. De faller främst på kravet om deras mål som realistiska, men annars klarar de av resterande kriterier. Det skulle innebära att Smith, Forji, Hare och Madden skulle rättfärdiga AFA:s och RF:s agerande, om man bortser från deras våldsanvändande. Anledningen till att deras teorier kan legitimera AFA och RF kan vara till stor del för att de, som tidigare nämnts i avsnittet *Teori*, inte skiljer på handling och motiv. Att rättfärdiga att AFA-aktivister bränner upp en nazists bil skulle även innebära att man rättfärdigar AFA:s revolutionära kamp för ett klasslöst samhälle. Men skiljer man handling och motiv åt kan man heller inte applicera kraven om *medvetenhet* och *syfte att skapa debatt* på handlingen vilket gör att den inte kan anses vara legitim. Det är därför nödvändigt att inte skilja handling och motiv åt i den här analysen. De två möjliga kriterierna som tagits fram i uppsatsen är gör analysen problematiskt eftersom teoretiker inte kan enas på de punkterna. AFA och RF skulle dock anse sig själva leva upp till alla de krav som ställts och därmed se sina handlingar, med eller utan våld, som legitima och rättfärdiga – även i en demokratisk stat som Sverige.

9 Diskussion

Förväntningarna inför uppsatsen var att det inte skulle vara så enkelt att rättfärdiga civilt olydiga handlingar i Sverige idag enligt teorier kring civil olydnad. Uppsatsen resulterade i ett annat resultat som väckt många tankar och funderingar. Förutom att ha konstaterat några intressanta fakta kring begreppet civil olydnad och vad det innebär i dagens Sverige så har även en del nya frågor uppstått. Tanken om att civil olydnad endast är legitimt i en demokratisk stat är något som skulle vara intressant att vidareutveckla. Är orättfärdigandet av civilt olydiga handlingar i en demokrati en försvarsmekanism för demokratin och demokratins makthavare för att hålla systemet vid liv och

hålla sig kvar vid makten? Och vem avgör om en stat är fundamental orättvis eller inte? Många rörelser och aktivister är övertygade om att de gör det rätta och om folket inte inser det nu så kommer nästa generation att inse det – historien kommer att visa att de hade rätt. Makthavare tycker oftast inte att deras stat är fundamentalt orättvis, eftersom det ofta är minoriteten som utsätts för orättvisan. Ett tydligt exempel är King och hans medborgarrättsrörelse i USA. Kanske samma sak händer med AFA:s och RF:s kamp och kanske historien ger dem rätt trots deras kontroversiella och orealistiska mål? Det är förmodligen vad de själva anser och använder sig av för att rättfärdiga sitt agerande. Kanske är det så att många civilt olydiga handlingar enbart går att rättfärdiga en, två eller flera generationer fram när man inte längre direkt upplever dem?

10 Referenser

Litteratur

- Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.), *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, 2., [omarb.] uppl., Studentlitteratur, Lund, 2005
- Bonnett, Alastair, *Anti-racism*, Routledge, London, 2000
- Lodén, Anna-Lena, *Gatans parlament: om politiska våldsverkare i Sverige*, Ordfront, Stockholm, 2006
- Lööw, Hélène, Country report Sweden. I *Strategies for combating right-wing extremism in Europe*, Bertelsmann Stiftung (red.), s. 425-462, Gütersloh, 2009
- Miller, David, *Political philosophy: a very short introduction*, Oxford University Press, Oxford, 2003
- Strategies for combating right-wing extremism in Europe*, Bertelsmann Stiftung, Gütersloh, 2009

Vetenskapliga artiklar

- George Forji, Amin. Just Laws versus Unjust Laws: Asserting the Morality of Civil Disobedience. *Journal of Politics and Law*, Volume 3, Number 2; September 2010, pp.156-160
- Parker A., Kelly. Takin' It to the Streets: Hare and Madden on Civil Disobedience. *Transactions Of The Charles S. Peirce Society*, Volume 46, Number 1, 2010, pp. 35-40
- Smith, William. Civil Disobedience and the Public Sphere. *The Journal of Political Philosophy*, Volume 19, Number 2, 2011, pp. 145–166

Elektroniska källor

- Antifascistisk Aktion. *Presentation*. 2007.
<http://web.archive.org/web/20070611145434/http://www.antifa.se/index.php?p=2> (Hämtad 2012-12-17)
- Antifascistisk Aktion Kalmar. *DETTA ÄR AFA*.
http://members.tripod.com/~AFA_KALMAR/grund.htm (Hämtad 2012-12-13)
- Revolutionära Fronten. *Att ansöka om medlemskap i Revolutionära Fronten*.
http://revfront.org/www/?page_id=1095 (Hämtad 2013-01-04)

- Revolutionära Fronten. *Kontakt*. http://revfront.org/?page_id=18 (Hämtad 2013-01-04)
- Revolutionära Fronten. *Presentation*. http://revfront.org/?page_id=10 (Hämtad 2013-01-04)
- Revolutionära Fronten. *RF Research*. http://revfront.org/www/?page_id=1869 (Hämtad 2013-01-04)
- Revolutionära Fronten. *Start*. 2009. <http://revfront.org/> (Hämtad 2013-01-04)
- Säkerhetspolisen. *Aktörer inom den autonoma miljön*. 2011.
<http://www.sakerhetspolisen.se/forfattningsskydd/politiskextremism/autonomamiljon/aktorer.4.7671d7bb110e3dcb1fd80004645.html> (Hämtad 2012-12-13)

Utredningar och rapporter

- Hebert, Niels & Jacobsson, Kerstin, *Olydiga medborgare? Om flyktinggömmare och djurrättsaktivister*, Fakta info direkt, Stockholm, 1999. Hämtad från:
<http://www.regeringen.se/content/1/c4/12/38/9470787e.pdf>
- Korsell, Lars E., *Våldsam politisk extremism: antidemokratiska grupperingar på yttersta höger- och vänsterkanten*, Säkerhetspolisen, Stockholm, 2009
Hämtad från:
<http://www.sakerhetspolisen.se/download/18.5bf42a901201f330faf80002541/valdsampolitiskextremism.pdf>

Uppslagsverk

- Civil. *Nationalencyklopedin*. <http://www.ne.se/lang/civil/145429> (Hämtad 2012-12-05)
- Haellquist, Karl-Reinhold. Mohandas Karamchand Gandhi. *Nationalencyklopedin*.
http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/lang/mohandas-karamchand-gandhi?i_h_word=gandhi
(Hämtad 2012-12-19)
- Rosa Parks. *Nationalencyklopedin*. <http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/lang/rosa-parks> (Hämtad 2012-12-19)
- Sandin, Bengt. Martin Luther King. *Nationalencyklopedin*.
<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/lang/martin-luther-king> (Hämtad 2012-12-19)